

JAROSŁAW DOBKOWSKI*

Prawna ochrona tytułu zawodowego

Wprowadzenie

Kiedy Pani Profesor Krystyna Wojtczak prowadziła swoje badania naukowe poświęcone reglamentacji administracyjnoprawnej działalności zawodowej, których owoc stanowiło wiele studiów szczegółowych, a przede wszystkim monografia habilitacyjna pt. *Zawód i jego prawna reglamentacja. Studium z zakresu materialnego prawa administracyjnego*¹, w Polsce dopiero wtedy zaczęto wprowadzać szczegółowe regulacje normatywne mające na celu ochronę tytułów zawodowych, związanych z wykonywaniem określonych zawodów.

Pod względem formalnoprawnym w pierwszej kolejności należy wymienić Ustawę z dnia 5 lipca 1996 r. o doradztwie podatkowym². Jej mocą wprowadzono tytuł „doradcy podatkowego” oraz regulacje normatywne dotyczące ochrony prawnej tego tytułu. Przepisy art. 9 tej ustawy niezmiennie określają, że z dniem dokonania wpisu na listę osoba wpisana nabywa prawo wykonywania zawodu doradcy podatkowego oraz używania tytułu „doradca podatkowy”, a tytuł „doradca podatkowy” podlega ochronie prawnej. Jak czytamy w uzasadnieniu projektu ustawy celem wprowadzenia ustawowego tytułu „doradca podatkowy” było ułatwienie podatnikom rozeznania, które podmioty są uprawnione do doradztwa podatkowego. Przyjmowano również, że

---

* Jarosław Dobkowski, prof. UWM, dr hab., Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, e-mail: j.dobkowski@uwm.edu.pl, <https://orcid.org/0000-0002-2010-4152>.

¹ K. Wojtczak, *Zawód i jego prawna reglamentacja. Studium z zakresu materialnego prawa administracyjnego*, Poznań 1999.

² Tekst pierwotny Dz.U. Nr 102, poz. 475, ostatni tekst jedn. Dz.U. 2021, poz. 2117 ze zm.

adwokaci, radcowie prawni oraz biegli rewidenci będą mogli wykonywać czynności doradztwa podatkowego bez posiadania wpisu na listę doradców podatkowych, ale bez możliwości posługiwania się tytułem „doradca podatkowy”³. Pomysł wprowadzenia tytułu „doradcy podatkowego” został zaczerpnięty z niemieckiej Ustawy z dnia 4 listopada 1975 r. o doradztwie podatkowym⁴, z tym tylko, że w tamtejszym rozwiązaniu wyraźnie wskazywano, iż chodzi o tytuł zawodowy.

Wówczas w Polsce tytuły zawodowe były traktowane jako pochodna uzyskania określonych kwalifikacji zawodowych w wyniku ukończenia szkoły (placówki oświatowej) czy szkoły wyższej, form kształcenia ustawicznego i doskonalenia zawodowego, ukończenia specjalizacji określonego stopnia albo złożenia egzaminu państwowego w trybie eksternistycznym, a dopiero wpis na listę wiązał się już z kwestią faktycznego wykonywania zawodu lub umożliwiał zatrudnienie w danej specjalności. W chwili obecnej jednak trzeba traktować tytuł doradcy podatkowego jako tytuł zawodowy. Jest on bowiem związany z wykonywaniem określonego zawodu, a nie z wykształceniem w określonym kierunku.

W ustawie o doradztwie podatkowym wprowadzono również specjalny przepis karny. Jej art. 81 ust. 1 zawiera unormowanie, które stanowi karną ochronę tytułu doradcy podatkowego. W interesującym zakresie przepis ten stanowi: kto, nie będąc uprawnionym, posługuje się określonym w ustawie tytułem doradcy podatkowego, podlega grzywnie do 50 000 zł. Występek ma charakter powszechny, co oznacza, że przestępstwo to może popełnić każda osoba, która nie będąc do tego osobą uprawnioną, posługuje się tytułem doradcy podatkowego⁵.

Niemniej koncepcja wprowadzenia odrębnego tytułu zawodowego dla niektórych tzw. wolnych zawodów w Polsce jest wcześniejsza i sięga początku lat 90. XX wieku. Wtedy to przygotowano projekt nowelizacji Prawa o adwokaturze⁶ i ustawy o radcach prawnych⁷, który został uchwa-

³ Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o doradztwie podatkowym, Warszawa 1995 (druk nr 1113), s. 4 i n.

⁴ Zob. § 43 Steuerberatungsgesetz in der Fassung der Bekanntmachung vom 4. November 1975 (BGBl. I S. 2735).

⁵ Szerzej: A. Mariański, *Nieuprawnione świadczenie usług doradztwa podatkowego – teoria i praktyka*, „Przegląd Podatkowy” 2002, nr 1, s. 17–25.

⁶ Ustawa z dnia 26 V 1982 r. Prawo o adwokaturze (tekst pierwotny Dz.U. Nr 16, poz. 124, ostatni tekst jedn. Dz.U. 2022, poz. 1184 ze zm.).

⁷ Ustawa z dnia 6 VII 1982 r. o radcach prawnych (tekst pierwotny Dz.U. Nr 19, poz. 145, ostatni tekst jedn. Dz.U. 2022, poz. 1166 ze zm.).

lony jako Ustawa z dnia 22 maja 1997 r. o zmianie ustawy – Prawo o adwokaturze, ustawy o radcach prawnych oraz niektórych innych ustaw⁸. Jej mocą powstały tytuły zawodowe „adwokata” i „radcy prawnego” oraz dyspozycje wskazujące, że podlegają one ochronie prawnej⁹. Celem tej nowelizacji było ukształtowanie zasady ochrony prawnej tytułów zawodowych adwokata i radcy prawnego¹⁰. Nikt wówczas nie wiązał wprowadzenia tej zasady z reglamentacją administracyjnoprawną czy regulacją wykonywania tzw. wolnych zawodów lub działalności zawodowej w ogóle. Unormowanie tej kwestii w taki właśnie sposób uważano jednocześnie za konieczność ze względu na nadużywanie w działalności gospodarczej i bieżącym życiu tytułów „adwokata” i „radcy prawnego” przez podmioty i osoby niemające kwalifikacji zawodowych uprawniających do wykonywania tych zawodów¹¹. Powołano się wtedy także na rozwiązania występujące w państwach członkowskich ówczesnych Wspólnot Europejskich, w których od lat chroniono takie tytuły jak: *Avocat – Advocaat* (Belgia), *Advokat* (Dania), *Rechtsanwalt* (Niemcy), *Avocat* (Francja), *Barrister, Solicitor* (Irlandia), *Avvocato* (Włochy), *Avocat-avoué* (Luksemburg), *Advocaat, Advocate* (Holandia), *Advocate, Barrister, Solicitor* (Wielka Brytania), *δικηγόρος* (Grecja).

Nie wprowadzono wtedy jednak do Prawa o adwokaturze i ustawy o radcach prawnych odrębnych gwarancji prawnych. Widziano do rozumianą łączność tych regulacji z obowiązującymi już przepisami karnymi. Wszakże w Kodeksie wykroczeń¹² wśród wykroczeń przeciwko porządkowi i spokojowi publicznemu znalazła się także w art. 61 § 1 penalizacja przywłaszczenia tytułu. Owe przywłaszczenie należy rozumieć m.in. jako bezprawne przypisywanie sobie określonych kwalifikacji zawodowych, czyli takie zachowanie się osoby niemającej prawa do używania tytułu zawodowego, które polega na manifestowaniu przez tę osobę na różnych forach, niekoniecznie publicznie możliwości działania w taki sposób, w jaki aktywizują się osoby uprawnione do

⁸ Dz.U. Nr 75, poz. 471.

⁹ Zob. art. 1 ust. 4 ustawy – Prawo o adwokaturze i art. 1 ust. 2 ustawy o radcach prawnych.

¹⁰ Uzasadnienie poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy prawo o adwokaturze, ustawy o radcach prawnych i innych ustaw, Warszawa 1994 (druk nr 289), s. 3.

¹¹ W tym kontekście zob. uzasadnienie wyroku Trybunału Konstytucyjnego (TK) z 26 XI 2003 r., sygn. akt SK 22/02, którego sentencja została ogłoszona w Dz.U. Nr 206, poz. 2012.

¹² Ustawa z dnia 20 V 1971 r. – Kodeks wykroczeń (tekst pierwotny Dz.U. Nr 11, poz. 114, ostatni tekst jedn. Dz.U. 2021, poz. 2008 ze zm.).

posługiwania się określonym tytułem zawodowym¹³. Niemniej jednak nie były prawnie chronione bliskoznaczne zwroty (tytuły) grzecznościowe „mecenasów”¹⁴.

Zauważyć przy tym należy, że „radca prawny” to także częstokroć stanowisko w strukturze organizacyjnej urzędów administracji publicznej, państwowych i samorządowych jednostek organizacyjnych i przedsiębiorstw prywatnych. Stąd też mogło tu potencjalnie zaistnieć przestępstwo podawania się za funkcjonariusza publicznego z art. 227 Kodeksu karnego¹⁵, z tym że jeśli ktoś tylko podawał się za takiego radcę prawnego, ale nie wykonał żadnej czynności urzędowej, to dopuścił się przywłaszczenia stanowiska – także wykroczenia z art. 61 § 1 Kodeksu wykroczeń. Jako związkowe mogły być traktowane również różne przepisy dotyczące odpowiedzialności dyscyplinarnej, wszakże nieuprawnione posługiwanie się tytułem zawodowym mogło być traktowane jako uchybienie godności zawodowej (urzędniczej). Sankcjonowanie odbywało się zatem na zasadach ogólnych.

Wyodrębnienie powyższych tytułów zawodowych i uznanie ich za przedmiot ochrony prawnej podkreślało swoistość zawodu adwokata, radcy, prawnego, doradcy podatkowego, a także pod względem deontologicznym było formą zabezpieczenia, ugruntowania, a przede wszystkim profesjonalizacji samego zawodu.

W kontekście wyżej wymienionych rodzajów tzw. wolnych zawodów prawniczych warto odnotować także obowiązywanie dyrektywy Rady 77/249/EWG z dnia 22 marca 1977 r. mającej na celu ułatwienie skutecznego korzystania przez prawników ze swobody świadczenia usług¹⁶, która wyraźnie stanowiła o konieczności przyjęcia przez profesjonalnego prawnika tytułu zawodowego używanego w państwie członkowskim, w którym osoba ta prowadzi działalność zawodową. Podobnie wskazywała późniejsza dyrektywa 98/5/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 16 lutego 1998 r. mająca na celu ułatwienie stałego wykonywania zawodu prawnika w państwie członkowskim innym niż państwo uzyskania kwalifikacji zawodowych¹⁷, przy czym

¹³ Por. D. Karczmarska, *Prawnokarna ochrona tytułu i stopni naukowych*, „Państwo i Prawo” 2008, nr 6, s. 103–110.

¹⁴ Wyrok Sądu Najwyższego (SN) z 30 VIII 1990 r., sygn. akt IV CR 224/90.

¹⁵ Ustawa z dnia 6 VI 1997 r. – Kodeks karny (tekst pierwotny Dz.U. Nr 88, poz. 553, ostatni tekst jedn. Dz.U. 2022, poz. 1138 ze zm.).

¹⁶ Dz. Urz. WE L 78 z 26 III 1977 r., s. 17–18.

¹⁷ Dz. Urz. WE L 77 z 14 III 1998 r., s. 36–43.

zwierała definicję „prawnika”, przez którego należało rozumieć każdą osobę – obywatela państwa członkowskiego, uprawnionego do wykonywania swego zawodu zgodnie z jednym z wyliczonych tytułów zawodowych (w przypadku Polski: adwokata lub radcy prawnego). W odniesieniu do tego rodzajów tzw. wolnych zawodów prawniczych sprawa wprowadzenia tytułów zawodowych miała zatem zakotwiczenie w ówczesnym europejskim prawie wspólnotowym. Dyrektywy te zostały później implementowane do polskiego porządku prawnego w drodze Ustawy z dnia 5 lipca 2002 r. o świadczeniu przez prawników zagranicznych pomocy prawnej w Rzeczypospolitej Polskiej¹⁸, która także bazuje na warunku w postaci „branżowych” tytułów zawodowych. Prawnikiem można być nie tylko z zawodu, lecz również i z wykształcenia. Prawnika, który ukończył jedynie studia prawnicze i posiada tytuł zawodowy magistra prawa, odróżnia od tego, który zdobył uprawnienia zawodowe, m.in. to, że ten ostatni posługuje się odrębnym tytułem zawodowym, związanym z wykonywanym zawodem prawniczym.

Inną sprawą jest nostryfikacja dyplomów, mocą której tytuł zawodowy uzyskany za granicą uznaje się za własny i równoważny nadawanemu w Polsce. Jednakże dotyczy to sfery edukacji i szkolnictwa wyższego, a nie kwalifikacji zawodowych. Na marginesie należy zauważyć, że zarówno nieobowiązujące już rozporządzenie Rady (EWG) nr 1612/68 z dnia 15 października 1968 r. w sprawie swobodnego przepływu pracowników we Wspólnocie¹⁹, jak i aktualnie wiążące rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) NR 492/2011 z dnia 5 kwietnia 2011 r. w sprawie swobodnego przepływu pracowników wewnątrz Unii²⁰ nie ustanawiały szczególnych przepisów odnoszących się do zawodów regulowanych w odniesieniu do używania tytułu określającego wykształcenie.

Ustawa o świadczeniu przez prawników zagranicznych pomocy prawnej w Rzeczypospolitej Polskiej, a także wyżej wymienione dyrektywy nie mają jednak zastosowania do notariuszy. W Ustawie z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie²¹ od początku jej obowiązywania nie było odniesień do tytułu zawodowego „notariusza” i dotychczas nie wprowadzono jego ochrony. Niemniej jednak zgodnie z przepisem art. 25 występuje tytuł „emerytowanego notariusza”, dotyczący

¹⁸ Tekst pierwotny Dz.U. Nr 126, poz. 1069, ostatni tekst jedn. Dz.U. 2020, poz. 823.

¹⁹ Dz. Urz. WE L 257 z 19 X 1968 r., s. 2–12.

²⁰ Dz. Urz. UE L z 27 V 2011 r., s. 1–12.

²¹ Tekst pierwotny Dz.U. Nr 22, poz. 91, ostatni tekst jedn. Dz.U. 2020, poz. 1192 ze zm.

notariusza, który przeszedł na emeryturę lub rentę. Jest to jednak bardziej tytuł honorowy, aniżeli kwalifikacja zawodowa. Poza tym zainteresowany ma prawo używania tego typu tytułu, a nie ma obowiązku posługiwania się nim.

W tym kontekście należy dodać, że choć Ustawa z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych²² w art. 5 stanowi, że komornik używa tytułu: „Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym... Kancelaria Komornicza nr... w...”, to trudno uznać, że w tym przypadku chodzi o tytuł zawodowy. Należy bowiem odróżniać zawód komornika od stanowiska komornika. Tylko osoba pełniąca służbę na stanowisku komornika sądowego może używać wyżej wymienionego tytułu. Tytuł w tym przypadku pełni funkcję identyfikującą i określa nazwę stanowiska. „Komornik” podobnie jak „notariusz” nie jest zatem tytułem zawodowym.

Do notariuszy nie ma również zastosowania dyrektywa 2005/36/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 7 września 2005 r. w sprawie uznawania kwalifikacji zawodowych²³ i implementująca ją obecnie w polskim porządku prawnym Ustawa z dnia 22 grudnia 2015 r. o zasadach uznawania kwalifikacji zawodowych nabytych w państwach członkowskich Unii Europejskiej²⁴, choć ta ostatnia wnosi wkład w postrzeganie istoty tytułu zawodowego i jego ochrony. Przepis art. 5 pkt 1 tej ustawy zawiera definicję legalną formalnych kwalifikacji, przez które rozumie się tam kwalifikacje zawodowe potwierdzone dyplomem, świadectwem lub innym dokumentem poświadczającymi posiadanie specjalistycznej wiedzy, umiejętności i kompetencji do wykonywania zawodu albo działalności lub uprawnienie do posługiwania się tytułem ustalonym dla danego zawodu lub danej działalności. Jednocześnie w art. 5 pkt 18 wyżej wymienionej ustawy odnajdujemy określenie prawne pojęcia „ochrony tytułu ustalonego dla danego zawodu”. Oznacza to sposób regulacji zawodu, w przypadku którego używanie tytułu w ramach wykonywania działalności zawodowej lub zespołu czynności zawodowych jest uzależnione pośrednio albo bezpośrednio, na podstawie przepisów regulacyjnych, od posiadania szczególnych kwalifikacji zawodowych, w szczególności w przypadku gdy nieuprawnione używanie tytułu podlega karze. Z tego punktu widzenia ochrona tytułu zawodowego jest sposobem regulacji wykonywania zawodu.

²² Tekst pierwotny Dz.U. poz. 771, ostatni tekst jedn. Dz.U. 2022, poz. 1168 ze zm.

²³ Dz. Urz. WE L z 30 IX 2005 r. Nr 255, s. 22–142.

²⁴ Tekst pierwotny Dz.U. 2006, poz. 65, ostatni tekst jedn. Dz.U. 2021, poz. 1646 ze zm.

W Unii Europejskiej nie istnieje jeden wspólny model dostępu do zawodu, w tym nie obowiązuje odgórna zasada ochrony tytułu zawodowego. Kwestie jej wprowadzenia pozostawione są regulacji poszczególnym państwom członkowskim. W tym zakresie właściwie są stosowane najczęściej dwa podejścia regulacyjne: czynności zastrzeżone dla osób posiadających określone kwalifikacje oraz właśnie ochrona tytułu zawodowego. Nie ma państwa europejskiego, w którym nie istniałaby w stosunku do określonych zawodów ochrona tytułu zawodowego. Jak wskazano wyżej, w odniesieniu do zawodu prawnika podobieństwo w regulowaniu zawodów właśnie odbywa się poprzez wprowadzenie tytułów zawodowych i ich ochronę prawną. Także uznawanie w Polsce kwalifikacji zawodowych nabytych w państwach obcych bazuje na uprawnieniach do posługiwania się tytułem ustalonym dla danego zawodu lub danej działalności.

Niemniej jednak, jeszcze w okresie przedakcesyjnym uchwalono Ustawę z dnia 11 kwietnia 2001 r. o rzecznikach patentowych²⁵. W przepisie art. 1 ust. 3 wskazano, że tytuł zawodowy rzecznika patentowego podlega ochronie prawnej. Zgodnie zaś z dyspozycją art. 23 Urząd Patentowy wydaje rzecznikowi patentowemu legitymację, która nie tylko potwierdza prawo wykonywania zawodu, lecz również potwierdza prawo do używania tytułu zawodowego „rzecznik patentowy”. Choć jest to zapewne dyktowane względami praktycznymi, legitymacja rzecznika patentowego jest dokumentem publicznym w rozumieniu art. 5 ust. 4 Ustawy z dnia 22 listopada 2018 r. o dokumentach publicznych²⁶, ponieważ potwierdza kwalifikacje zawodowe. Dokumenty publiczne są przy tym odpowiednio zabezpieczone. Funkcjonowanie systemu bezpieczeństwa tego typu dokumentów pozwala uznać, że tytuł zawodowy „rzecznika patentowego” podlega szczególnej ochronie prawnej. Prawo do używania tego tytułu zawodowego musi zostać poświadczane przez wydanie legitymacji, a sama legitymacja stanowi dokument publiczny.

Ochrona prawna tytułu zawodowego wyszła jednak poza regulowanie tzw. wolnych zawodów prawniczych. Wyodrębnienie tytułów zawodowych, związanych z wykonywaniem zawodu i ich ochrona występują również w sferze niektórych tzw. wolnych zawodów ekonomicznych. Zgodnie z art. 6 Ustawy z dnia 11 maja 2017 r. o biegłych rewidentach, firmach audytorskich oraz nadzorze publicznym²⁷, tytuł „biegły rewi-

²⁵ Tekst pierwotny Dz.U. Nr 49, poz. 509, ostatni tekst jedn. Dz.U. 2021, poz. 994.

²⁶ Tekst jedn. Dz.U. 2022, poz. 1394 ze zm.

²⁷ Tekst jedn. Dz.U. 2022, poz. 1302.

dent” podlega ochronie prawnej, a w myśl art. 126 ust. 2 Ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi takiej ochronie podlegają tytuły zawodowe „makler papierów wartościowych” i „doradca inwestycyjny”.

Ciekawe rozwiązania prawne w omawianym przedmiocie występują także w odniesieniu do niektórych tzw. wolnych zawodów medycznych. Stosownie do przepisów art. 8 ust. 1 i 3 Ustawy z dnia 15 lipca 2011 r. o zawodach pielęgniarstwa i położnej²⁸ osobie posiadającej prawo wykonywania zawodu przysługuje prawo posługiwania się tytułem zawodowym „pielęgniarka” albo „pielęgniarska”, „położna” albo „położny”, a tytuły te podlegają ochronie prawnej. Desygnaty są określone także przez tradycyjne nazwy „pielęgniarka” oraz „położna”. W określeniu innych tytułów zawodowych, związanych z wykonywanym zawodem feminatywów się nie używa²⁹, odmiennie jak np. we wspomnianej już wyżej niemieckiej ustawie o doradztwie podatkowym, w której wyraźnie stanowi się także o żeńskich formach gramatycznych. Po wtóre, przepis art. 4 Ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. o diagnostyce laboratoryjnej³⁰ stanowi, że tytuł zawodowy „diagnosta laboratoryjny” podlega ochronie prawnej, a zgodnie z art. 10 ust. 1a po dokonaniu wpisu na listę diagnostów laboratoryjnych wydaje się dokument „Prawo wykonywania zawodu diagnosty laboratoryjnego”, który zawiera tytuł zawodowy. W świetle uchylonego rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 16 lipca 2004 r. w sprawie wzoru dokumentu „Prawo wykonywania zawodu diagnosty laboratoryjnego”³¹ był to jedyny dokument stwierdzający uprawnienia do wykonywania zawodu diagnosty laboratoryjnego na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej, jednakże utraciło ono moc obowiązującą. W projekcie nowego rozporządzenia jest to dokument uprawniający do wykonywania zawodu diagnosty laboratoryjnego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, a zatem *implicite* stanowiący o tytule zawodowym diagnosty. Innymi słowy, kto nie ma tego dokumentu, ten nie ma prawa posługiwać się tym tytułem zawodowym.

W jeszcze innym aspekcie – w myśl art. 5 ust. 1 i 2 Ustawy z dnia 25 września 2015 r. o zawodzie fizjoterapeuty³², prawo posługiwania

²⁸ Tekst jedn. Dz.U. 2022, poz. 551 ze zm.

²⁹ Por. M. Olszewska, *Warto poświęcić kilka słów. Rzecz o feminatywach w ustawowej regulacji prawniczych tytułów zawodowych*, w: *Kobiety wobec wyzwań współczesności*, pod red. D. Bach-Goleckiej, Warszawa 2021, s. 222–236.

³⁰ Tekst jedn. Dz.U. 2022, poz. 134 ze zm.

³¹ Dz.U. Nr 182, poz. 1885.

³² Tekst jedn. Dz.U. 2022, poz. 168.

się tytułem zawodowym „fizjoterapeuta” przysługuje osobie posiadającej prawo wykonywania zawodu fizjoterapeuty, a tytuł ten podlega ochronie prawnej. Podobnie, zgodnie z art. 20 ust. 1 i 2 Ustawy z dnia 10 grudnia 2020 r. o zawodzie farmaceuty³³, osoba, która posiada prawo wykonywania zawodu farmaceuty, ma prawo posługiwać się tytułem zawodowym „farmaceuta”, a ten tytuł zawodowy podlega ochronie prawnej. Niemniej jednak ustawy te zawierają specjalne przepisy karne, penalizujące nieuprawnione posługiwanie się tytułami zawodowymi. Przepisy art. 138 oraz art. 79 wyżej przywołanych ustaw stanowią odpowiednio: kto bez wymaganych uprawnień posługuje się tytułem zawodowym „fizjoterapeuty”, podlega karze grzywny; oraz kto bez wymaganego uprawnienia posługuje się tytułem zawodowym „farmaceuta”, podlega grzywnie albo karze ograniczenia wolności. Przepisy te stanowią osobne karnoprawne zabezpieczenia powyższych tytułów zawodowych. Choć nieuprawnione posługiwanie się tymi tytułami zawodowymi stanowi wykroczenie, jednakże są to przepisy szczególne względem przywłaszczenia tytułu z art. 61 § 1 Kodeksu wykroczeń. Wprowadzają choćby odmienne rodzaje kar. Inny jest także przedmiot ochrony, którym nie jest już chyba klasyczny porządek publiczny, ale zdrowie publiczne.

Ochrona prawna tytułu zawodowego wyszła poza regulowanie tzw. wolnych zawodów, które charakteryzują się funkcjonowaniem w ich obrębie samorządów zawodowych. Pierwotnie Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami³⁴ nie przewidywała wyodrębnienia żadnych tytułów zawodowych i ustanowienia nad nimi pieczy. Dopiero Ustawą z dnia 28 listopada 2003 r. o zmianie ustawy o gospodarce nieruchomościami oraz o zmianie niektórych innych ustaw³⁵ wprowadzono tytuły zawodowe: „rzeczoznawca majątkowy”, „pośrednik w obrocie nieruchomościami” i „zarządca nieruchomości”, wskazując jednocześnie, że podlegają one ochronie prawnej. Niemniej Ustawą z dnia 13 czerwca 2013 r. o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów³⁶ uchylono przepisy art. 179, zgodnie z którymi w szczególności pośrednictwo w obrocie nieruchomościami jest działalnością zawodową wykonywaną przez pośredników na zasadach określonych w tej ustawie, a pośrednikiem w obrocie nieruchomościami

³³ Tekst jedn. Dz.U. 2022, poz. 184 ze zm.

³⁴ Tekst pierwotny Dz.U. Nr 115, poz. 741, ostatni tekst jedn. Dz.U. 2021, poz. 1899.

³⁵ Dz.U. 2004 Nr 141, poz. 1492.

³⁶ Dz.U. 2013, poz. 829.

jest osoba fizyczna posiadająca licencję zawodową i z dniem wpisu do centralnego rejestru pośredników w obrocie nieruchomościami osoba nabywa prawo wykonywania zawodu oraz używania tytułu zawodowego „pośrednik w obrocie nieruchomościami”, a tytuł zawodowy „pośrednik w obrocie nieruchomościami” podlega ochronie prawnej. Uchylono także przepisy art. 184, które stanowiły, że zarządzanie nieruchomościami jest działalnością zawodową wykonywaną przez zarządców nieruchomości na zasadach określonych w tej ustawie, a zarządcą nieruchomości jest osoba fizyczna posiadająca licencję zawodową oraz że z dniem wpisu do centralnego rejestru zarządców nieruchomości osoba taka nabywa prawo wykonywania zawodu oraz używania tytułu zawodowego „zarządca nieruchomości”, a tytuł zawodowy „zarządca nieruchomości” podlega ochronie prawnej. Po tej nowelizacji tylko rzeczoznawstwo majątkowe było działalnością zawodową wykonywaną przez rzeczoznawców (osoby fizyczne posiadające nadane im uprawnienia zawodowe w zakresie szacowania nieruchomości, które z dniem wpisu do centralnego rejestru rzeczoznawców majątkowych nabyły prawo wykonywania zawodu oraz używania tytułu zawodowego „rzeczoznawca majątkowy”), a tytuł zawodowy „rzeczoznawca majątkowy” podlegał ochronie prawnej (art. 174).

Nowelizacją z dnia 13 czerwca 2013 r. dokonano deregulacji zawodu pośrednika w obrocie nieruchomościami i zawodu zarządcy nieruchomości przez uchylenie większości przepisów ustawy o gospodarce nieruchomościami dotyczących pośredników w obrocie nieruchomościami i zarządców nieruchomości. Tytuły zawodowe przestały też podlegać ochronie prawnej.

Działania te były pochodną pełnego wdrożenia dyrektywy 2006/123/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 grudnia 2006 r. dotyczącej usług na rynku wewnętrznym³⁷. Niemniej tendencje deregulacyjne były dalej obecne w Unii Europejskiej. Widać też pewną ewolucję w tytułowym przedmiocie. W komunikacie Komisji z 2 października 2013 r. dotyczącym oceny krajowych regulacji w zakresie dostępu do zawodów³⁸ wśród różnych podejść do regulowania działalności zawodowej wyróżniono ochronę prawną tytułów zawodowych. Odbywać

³⁷ Dz. Urz. UE L z 27 XII 2006 r. Nr 376, s. 36–68.

³⁸ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady i Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego dotyczący oceny krajowych regulacji w zakresie dostępu do zawodów (Tekst mający znaczenie dla EOG) {SWD(2013) 402 final} (COM(2013) 676 final).

się to miało przez regulowanie dostępu do tytułów zawodowych, a tym samym posługiwanie się określonym tytułem zawodowym wymagało uzyskania specjalnych kwalifikacji, ale sama działalność związana z danym zawodem jako taka miała nie być zastrzeżona wyłącznie dla posiadaczy takiego tytułu – każdy może wykonywać taką pracę, pod warunkiem, że nie używa tytułu zawodowego. Uznano, że ochrona prawna tytułu zawodowego jest sygnałem dla konsumentów i pracodawców, że posiadacz takiego tytułu spełnia wymogi związane z uzyskaniem odpowiednich kwalifikacji, choć mogą oni także swobodnie korzystać z usług specjalistów, którzy nie uzyskali takiego tytułu. Z kolei w 2017 r. Komisja Europejska zaproponowała szereg rozwiązań zawartych w pakiecie noszącym nazwę „Dobrze funkcjonująca gospodarka usługowa dla Europy”³⁹, mającym na celu realizację strategii jednolitego rynku. Uznano tam, że środki regulacyjne powinny być uzasadnione ochroną konsumentów, ale gdy ryzyko ogranicza się do relacji pomiędzy specjalistami a konsumentami bez uszczerbku dla osób trzecich, cel ten powinno się z zasady osiągnąć tylko poprzez ochronę tytułu zawodowego⁴⁰. Założenie to zostało przyjęte w dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/958 z dnia 28 czerwca 2018 r. w sprawie analizy proporcjonalności przed przyjęciem nowych regulacji dotyczących zawodów⁴¹. Dyrektywa ma na celu zapobieganie nieuzasadnionym ograniczeniom dostępu do zawodów regulowanych lub wykonywania tych zawodów oraz zapewnienie przejrzystości i właściwego funkcjonowania rynku wewnętrznego.

Zdefiniowano tam również pojęcie „ochrona tytułu zawodowego”, przez którą należy rozumieć formę regulacji zawodu, w przypadku której używanie tytułu w ramach wykonywania działalności zawodowej lub zespołu działalności zawodowych jest uzależnione, bezpośrednio

---

³⁹ W tym m.in. wniosek dotyczący dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie analizy proporcjonalności przed przyjęciem nowych regulacji dotyczących zawodów (COM(2016) 822 *final*) oraz Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów w sprawie zaleceń dotyczących reformy zawodów regulowanych (COM(2016) 820 *final*).

⁴⁰ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów w sprawie analizy i aktualizacji zaleceń dotyczących reformy zawodów regulowanych z 2017 r. {SWD(2021) 185 *final*}, Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów w sprawie zaleceń dotyczących reformy zawodów regulowanych, COM(2016) 820 *final*, któremu towarzyszy SWD(2016) 436.

⁴¹ Dz. Urz. UE L 173 z 9 VII 2018 r., s. 25–34.

bądź pośrednio, na mocy przepisów ustawodawczych, wykonawczych lub administracyjnych, od posiadania szczególnych kwalifikacji zawodowych oraz w przypadku której nieuprawnione używanie tytułu podlega karze.

W tym kontekście rodzi się wiele zagadnień szczegółowych. Jednym z nich jest kwestia owej kary. Zgodnie z dyrektywą sankcjonowane ma być nieuprawnione używanie tytułu zawodowego, związanego z działalnością zawodową. Używanie tytułu zawodowego należy rozumieć jako czynienie z niego użytku, nieprawne posługiwanie się dla osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej, a nie samowolne przybranie tytułu zawodowego z pobudek opartych na próżności. Wydaje się zatem, że karnoprawna ochrona tytułu zawodowego nie powinna się sprowadzać do penalizowania przywłaszczenia tytułu na podstawie art. 61 § 1 Kodeksu wykroczeń, który nie dotyczy sankcji związanych z regulacją zawodów, ale ma za swój przedmiot ochrony porządek publiczny. Nawet jeśli przyjąć, że ta regulacja obejmuje swym zakresem także nieuprawnione używanie tytułu, to z perspektywy środka regulacyjnego w formie „ochrony tytułu zawodowego” już samo wyodrębnienie tytułu zawodowego, związanego z działalnością zawodową powodowałoby, że taka ochrona prawna występuje niezależnie od testu proporcjonalności. Właściwszym rozwiązaniem wydają się pozakodeksowe przepisy karne na wzór art. 138 ustawy o zawodzie fizjoterapeuty i art. 79 ustawy o zawodzie farmaceuty. Należy także zauważyć, że równoległe do przepisów karnych dotyczących przywłaszczenia tytułu funkcjonowały w Polsce specjalne przepisy zapewniające ochronę niektórych tytułów zawodowych. Wystarczy podać przykład Ustawy z dnia 21 września 1922 r. w przedmiocie tytułu inżyniera⁴² czy Ustawy z dnia 2 grudnia 1921 r. w przedmiocie wykonywania praktyki lekarskiej w Państwie Polskim⁴³.

Tego typu regulacje dość jasno traktowały sytuacje dotyczące osób, które nie tylko nie posiadały tytułu zawodowego w ogóle lub go wprowadziły, ale go utraciły, lecz także tych osób, które przejściowo nie mogą korzystać z prawa wykonywania zawodu, czy to w wyniku tymczasowego zawieszenia w wykonywaniu czynności zawodowych, czy to na skutek orzeczenia kary dyscyplinarnej zawieszenia prawa do wykonywania zawodu, czy też w następstwie zawieszenia działalności

⁴² Dz.U. Nr 90, poz. 823.

⁴³ Dz.U. Nr 105, poz. 762.

zawodowej, co nie powoduje skreślenia z listy lub usunięcia z korporacji zawodowej w inny sposób. Z jednej bowiem strony podjęcie czynności zawodowych w okresie orzeczonej prawomocnie kary zawieszenia prawa do wykonywania zawodu z powołaniem się na tytuł zawodowy stanowi jedynie ewentualne przewinienie dyscyplinarne, albowiem z chwilą zawieszenia prawa wykonywania zawodu osoba nie traci posiadanego tytułu zawodowego, ale nie może posługiwać się nim w toku aktywności zawodowej; kara taka uniemożliwia używanie posiadanego tytułu⁴⁴. Niemniej jednak nie będzie stanowiło wykonywania zawodu dokonywanie czynności zawodowej we własnym imieniu i na własną rzecz. Dla przykładu adwokat lub radca prawny cały czas będzie uprawniony do sporządzenia i podpisania pisma we własnej sprawie.

Z drugiej strony z kodeksów etycznych może wynikać obowiązek używania przy wykonywaniu czynności zawodowych wyłącznie określonego tytułu zawodowego. Pomijając konkurencyjność posiadanych tytułów zawodowych, obowiązek używania określonego tytułu zawodowego mają tylko te osoby, które są uprawnione do wykonywania czynności zawodowych, a prawo używania takiego tytułu zawodowego mają wszyscy go posiadający. Takim tytułem zawodowym mogą też posługiwać się osoby wpisane na listę, ale zawodu nie wykonujące (w szczególności osoby, które zawiesiły działalność zawodową, emeryci i renciści, a także niekiedy osoby pozostające w stosunku pracy, uznane za trwale niezdolne do wykonywania zawodu, ubezwłasnowolnione). Tytuł zawodowy przysługuje zatem wszystkim członkom korporacji zawodowej.

Sama korporacja zawodowa w celu realizacji ochrony prawnej przynależnych jej członkom tytułów zawodowych może występować z wnioskami do organów rejestrowych i ewidencyjnych z samodzielnymi żądaniami lub choćby w trybie sygnalizacji w przedmiocie wykreślenia z właściwych rejestrów i ewidencji podmiotów działających z naruszeniem przepisów o ochronie prawnej tytułów zawodowych. Podstawą legitymacji do tego rodzaju wystąpień nie będą unormowania, na mocy których tytuły zawodowe zostały prawnie wyodrębnione, ale regulacje dotyczące ich ochrony prawnej. To jest właściwe źródło interesu prawnego, a co najmniej zainteresowania faktycznego. Zgodnie bowiem z art. 17 ust. 1 Konstytucji RP⁴⁵ samorządy zawodowe reprezentujące

⁴⁴ Postanowienie SN z 10 XII 2020 r., sygn. akt II DSI 58/20.

⁴⁵ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 IV 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.).

osoby wykonujące zawody zaufania publicznego sprawują pieczę nad należytych wykonywaniem tych zawodów w granicach interesu publicznego i dla jego ochrony⁴⁶, co w połączeniu z dyspozycją typu art. 9 zdanie drugie ustawy o doradztwie podatkowym lub art. 1 ust. 4 Prawa o adwokaturze albo art. 1 ust. 2 ustawy o radcach prawnych stwarza dostateczne podstawy do interwencji odpowiedniej izby.

Na tym tle warto wspomnieć, że w projekcie Ustawy z dnia 12 marca 2003 r. o sprawowaniu przez samorządy zawodowe pieczy nad należytych wykonywaniem zawodów zaufania publicznego i o nadzorze nad działalnością samorządów zawodowych oraz o zmianie niektórych ustaw⁴⁷ znalazło się generalne unormowanie dotyczące używania tytułów zawodowych, związanych z wykonywaniem zawodów zaufania publicznego, i sankcji prawnych, mających na celu ochronę tytułów zawodowych. Z jednej strony używanie przez osoby nieposiadające uprawnień do wykonywania zawodu zaufania publicznego tytułu zawodowego właściwego danemu zawodowi zaufania publicznego lub tytułów, nazw czy określenia stanowisk o brzmieniu, które może wprowadzać w błąd co do zakresu lub charakteru posiadanych uprawnień zawodowych lub wykonywanych czynności zawodu zaufania publicznego – jest zabronione. Czynności prawne dokonane w związku z wykonywaniem czynności zawodowych zawodu zaufania publicznego przez osoby używające tytułu zawodowego, nazw lub określenia stanowisk w okolicznościach, o których mowa powyżej – są nieważne. Z drugiej strony rozwiązanie tego typu nie zostało jednak recypowane do porządku prawnego.

Ochrona prawna tytułu zawodowego wykroczyła poza wymiar działalności zawodowej, a objęła także pewne sfery działalności gospodarczej. Ciekawe rozwiązania w tym zakresie zawiera Ustawa z dnia 6 lipca 2001 r. o usługach detektywistycznych⁴⁸. Zgodnie z jej art. 4 ust. 2 i 3 detektywem jest osoba posiadająca licencję, a tytułu zawodowego „detektyw” może używać wyłącznie osoba posiadająca licencję rozumianą jako swoiste zezwolenie oraz dokument o szczególnej formie graficznej.

---

⁴⁶ Na ten temat szerzej: S. Bułajewski, *Konstytucyjne źródła funkcjonowania samorządu zawodowego doradców podatkowych w Polsce*, „Studia Iuridica Toruniensia” 2016, t. XX, s. 33 i n.

⁴⁷ Projekt ustawy o sprawowaniu przez samorządy zawodowe pieczy nad należytych wykonywaniem zawodów zaufania publicznego i o nadzorze nad działalnością samorządów zawodowych oraz o zmianie niektórych ustaw, „Radca Prawny” 2003, nr 3, s. 7–8.

⁴⁸ Tekst jedn. Dz.U. 2020, poz. 129.

Tytuł zawodowy jest związany z prowadzeniem licencjonowanej działalności gospodarczej. W tym przypadku zawieszenie (zatrzymanie), cofnięcie lub wygaśnięcie licencji powoduje niemożność używania tego tytułu zawodowego. Wydaje się, że przywłaszczenie tytułu detektywa to jedno, a jego używanie bez licencji – to drugie. Używanie należy rozumieć jako podszywanie się, czyli dokonywanie czynności objętych licencją, i w tym zakresie ochrona tytułu zawodowego detektywa odbywa się przez sankcję z art. 60¹ § 1 Kodeksu wykroczeń. Tytuł zawodowy jest tu chroniony różnymi przepisami karnymi.

W tym też przypadku tytuł zawodowy raczej nie stanowi dobra osobistego, o którym mowa w art. 23 Kodeksu cywilnego⁴⁹, wszakże tytuły zawodowe związane z wykonywaniem działalności zawodowej pozostają pod ochroną prawa cywilnego, niezależnie od ochrony przewidzianej w innych przepisach⁵⁰. W aspekcie cywilnoprawnym warto jeszcze zwrócić uwagę na kwestię firmy przedsiębiorcy prowadzącego działalność gospodarczą lub zawodową. Tytuły zawodowe mogą być składnikami firmy. Firma nie może jednak wprowadzać w błąd co do przedmiotu działalności. Niewątpliwie typowymi przedsiębiorcami, którzy mogą korzystać z tytułów zawodowych w swoich firmach będą osoby fizyczne oraz spółki partnerskie. Kodeks spółek handlowych⁵¹ przewiduje możliwość powołania spółki partnerskiej, którą zgodnie z art. 86 § 1 jest spółka osobowa, utworzona przez wspólników (partnerów) w celu wykonywania wolnego zawodu w spółce prowadzącej przedsiębiorstwo pod własną firmą. Na mocy dalszych przepisów partnerami w spółce mogą być wyłącznie osoby fizyczne, uprawnione do wykonywania następujących wolnych zawodów: adwokata, aptekarza, architekta, inżyniera budownictwa, biegłego rewidenta, brokera ubezpieczeniowego, doradcy podatkowego, maklera papierów wartościowych, doradcy inwestycyjnego, księgowego, lekarza, lekarza dentystry, lekarza weterynarii, notariusza, pielęgniarki, położnej, fizjoterapeuty, radcy prawnego, rzeczownika patentowego, rzeczoznawcy majątkowego i tłumacza przysięgłego. Partnerami w spółce mogą być także osoby fizyczne, uprawnione do wykonywania wolnych zawodów, określonych w odrębnej ustawie, czego przykładem jest Ustawa z dnia 8 czerwca

⁴⁹ Ustawa z dnia 23 IV 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn. Dz.U. 2022, poz. 1360).
⁵⁰ I PK 211/06.

⁵¹ Ustawa z dnia 15 IX 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (tekst jedn. Dz.U. 2022, poz. 1467 ze zm.).

2001 r. o zawodzie psychologa i samorządzie zawodowym psychologów⁵², której art. 19 ust. 2 stanowi, że prywatna praktyka psychologiczna może być wykonywana jako indywidualna działalność gospodarcza albo w formie spółki partnerskiej. Abstrahując od autonomicznego uregulowania w Kodeksie spółek handlowych zakresu podmiotowego pojęcia wolnych zawodów nie ma tu ogólnego odniesienia do tytułów zawodowych ani związków funkcjonalnych z przepisami wyodrębniającymi poszczególne tytuły zawodowe lub wprowadzającymi ich ochronę prawną, choćby na potrzeby firmy spółki partnerskiej, o której stanowi art. 100 Kodeksu spółek handlowych. Partnerzy nie są zatem legitymowani według posiadanych tytułów zawodowych.

W niektórych państwach, jak np. Francja czy Niemcy, osoby wykonujące wolne zawody dysponują prawem zorganizowania swojej działalności nawet w formie spółki kapitałowej, z tym że w tym ostatnim państwie wykonywanie działalności zawodowej jest możliwe wyłącznie przez spółki o zastrzeżonej firmie. W nazwie przedsiębiorstwa może być zawarty tytuł zawodowy, pod warunkiem że większość akcji bądź udziałów należy do osób takowe tytuły posiadających. Te ograniczenia dotyczące udziałowców lub akcjonariuszy dotyczą korzystania z tytułu zawodowego przez spółkę, ale nie świadczenia przez nią usług. Musi je spełniać spółka, która chce używać w nazwie tytułu zawodowego np. „architekt”, „adwokat”. Dochodzi do tego kwestia sukcesji w przedsiębiorstwach rodzinnych, w których firma stanowi istotny element. Warto przypomnieć, że nieobowiązująca już Ustawa z dnia 23 grudnia 1988 r. o działalności gospodarczej⁵³ stanowiła w swoim pierwotnym art. 24, że działalnością gospodarczą było również świadczenie pomocy prawnej (obsługi prawnej) podmiotom gospodarczym w zakresie ich działalności gospodarczej przez spółki i spółdzielnie, w których uczestniczyli adwokaci lub radcowie prawni. Istniały także spółki świadczące pomoc prawną z udziałem zagranicznym, utworzone zgodnie z przepisami Ustawy z dnia 14 czerwca 1991 r. o spółkach z udziałem zagranicznym⁵⁴. Do wejścia w życie przywołanej już Ustawy z dnia 22 maja 1997 r. o zmianie ustawy – Prawo o adwokaturze, ustawy o radcach prawnych oraz niektórych innych ustaw, a więc do momentu wyodrębnienia tytułów zawodowych adwokata i radcy prawnego oraz poddania ich ochronie prawnej, te – wtedy jeszcze – niekwalifikowane prawnie

⁵² Tekst jedn. Dz.U. 2019, poz. 1026.

⁵³ Dz.U. Nr 41, poz. 324.

⁵⁴ Dz.U. Nr 60, poz. 253.

kwantyfikatory zawodowe mogły stanowić elementy firm (nazw) tego typu podmiotów gospodarczych.

Na koniec warto odnotować, że nieuprawnione posługiwanie się tytułem zawodowym może zostać zakwalifikowane jako czyn nieuczciwej konkurencji w rozumieniu Ustawy z dnia 23 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji⁵⁵. Zgodnie z art. 14 ust. 1 i 3 czynem nieuczciwej konkurencji jest rozpowszechnianie nieprawdziwych lub wprowadzających w błąd wiadomości o swoim lub innym przedsiębiorcy albo przedsiębiorstwie w celu przysporzenia korzyści lub wyrządzenia szkody, a rozpowszechnianiem nieprawdziwych wiadomości jest w szczególności posługiwanie się nieprzystługującymi lub nieściślymi tytułami, stopniami albo innymi informacjami o kwalifikacjach pracowników. Być może miałyby tu zastosowanie także Ustawa z dnia 23 sierpnia 2007 r. o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym, wszakże określa ona nieuczciwe praktyki rynkowe w działalności gospodarczej i zawodowej oraz zasady przeciwdziałania tym praktykom w interesie konsumentów i w interesie publicznym. W tym zakresie można też uznać za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów, określoną w art. 24 ust. 1 i 2 pkt 3 Ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów⁵⁶, działania polegające na wskazywaniu, że osoba występująca w spocie reklamowym posiada podlegający ochronie prawnej tytuł zawodowy, podczas gdy w rzeczywistości nie posiada takiego tytułu, co stanowi reklamę wprowadzającą w błąd w rozumieniu art. 16 ust. 1 pkt 2 ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. W związku z tym mogą być nakładane w drodze decyzji administracyjnej przez Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów kary pieniężne.

Podsumowanie

Dotychczasowe rozważania, choć nie wyczerpują problematyki, to wykazały, że będąca przedmiotem opracowania ochrona tytułu zawodowego jest zagadnieniem zawitym historycznie i skomplikowanym prawnie. Mimo że jej geneza w Polsce była związana z ochroną wybranych wolnych zawodów, to obecnie należy ją traktować jako jeden z środków regulacji dostępu do zawodu. Nawarstwiają się przy tym

⁵⁵ Tekst jedn. Dz.U. 2022, poz. 1233.

⁵⁶ Tekst jedn. Dz.U. 2021, poz. 275.

formy jej ochrony prawnej, ale jednocześnie uwidaczniają się jej niedostatki, i to nie tylko w sferze odpowiedzialności karnej za nieuprawnione posługiwanie się tytułem zawodowym, lecz także w relacji z przepisami innych gałęzi prawa. Brak jest całościowych gwarancji w tym zakresie. Samo wyodrębnienie tytułu zawodowego ma już jednak określone znaczenie prawne. Uczynienie tego tytułu przedmiotem ochrony prawnej wzmacnia tylko to znaczenie. Sens ochrony prawnej tytułu zawodowego sprowadza się bowiem do tego, że obejmuje prawo do posługiwania się tytułem przez osoby uprawnione na zasadzie wyłączności. Pozostałe osoby nie mogą używać w ten sposób zastrzeżonego tytułu ani swym zachowaniem wprowadzać w błąd osób korzystających z ich usług, co do faktu posiadania określonego tytułu zawodowego, choćby posiadały odpowiednią wiedzę i umiejętności. Niemniej, w chwili obecnej tytuł zawodowy podlegający ochronie prawnej powinien być też jednym z wyznaczników pojęcia określonego zawodu, a zwłaszcza w odniesieniu do tzw. wolnych zawodów prawniczych.

LEGAL PROTECTION OF PROFESSIONAL TITLES

Summary

The study concerns the legal protection of professional titles, which are related to professional activities. It presents the genesis of such professional titles and their protection in Poland, which initially related to the protection of selected so-called 'free legal professions' (such as tax advisor, advocate, legal advisor, patent agent). The evolution of the subjective scope of how these professions occurred is also presented, including the introduction of this type of solution in relation to certain professions termed 'free economic professions' (chartered accountant, stockbroker and investment advisor), certain 'free medical professions' (nurse/nurse, midwife/midwife, laboratory diagnostician, physiotherapist, pharmacist), and selected so-called 'free professions', within which no professional self-governments functions (real estate appraiser). In this regard, it is noted that the legal protection of professional titles went beyond the scope of professional activity and also covered certain spheres of economic activity, an example of which are detective services provided by persons holding the professional title of detective. Against the background of the analysis of European standards, it is established here that the introduction of legal protection of professional titles should now be regarded as one of the means of regulating access to a profession. It is shown that the essence of the legal protection of the professional title comes down to the right of authorised persons to use the title on an exclusive basis, in order that other persons may not use the reserved title in this way, nor may their behaviour mislead the users of their services as to the fact that they hold a specific professional title, even if they have the appropriate

knowledge and skills. There are various forms of legal protection – criminal, administrative and civil liability measures apply, but there are no comprehensive guarantees. A legally protected professional title can also be regarded as one of the determinants of the concept of a profession.

Keywords: profession – regulation of professional activities – professional title – legal protection of professional titles

LITERATURA

- Buławajewski S., *Konstytucyjne źródła funkcjonowania samorządu zawodowego doradców podatkowych w Polsce*, „*Studia Iuridica Toruniensia*” 2016, t. XX.
- Karczmarzka D., *Prawnokarna ochrona tytułu i stopni naukowych*, „*Państwo i Prawo*” 2008, nr 6.
- Mariański A., *Nieuprawnione świadczenie usług doradztwa podatkowego – teoria i praktyka*, „*Przegląd Podatkowy*” 2002, nr 1.
- Olszewska M., *Warto poświęcić kilka słów. Rzecz o feminatywach w ustawowej regulacji prawniczych tytułów zawodowych*, w: *Kobiety wobec wyzwań współczesności*, pod red. D. Bach-Goleckiej, Warszawa 2021.
- Wojtczak K., *Zawód i jego prawna reglamentacja. Studium z zakresu materialnego prawa administracyjnego*, Poznań 1999.

